

ושותפות בתורה, מיד קלטו אותה רבים בא"י⁵⁷ ובתפוצות הגולה, ולישיבת פוניבז' היתה הרווחה.

בעל הנס שהכיר בנסו

מהר"ל מפראג מבאר⁵⁸, מה טעם בראשית הבריאה לא המטיר ה' מטר על הארץ עד שנברא אדם, שכן "אסור לעשות טובה למי שאינו מכיר בטובה". רק כשכבר היה מי שהכיר בטובתו והתפלל על הגשם הורידו לברכה.

אחד ממפתחות הפלאים של הרב זצ"ל בהצלחותיו היה – הכרה בנס משמים. חסד אֵל כל היום. כל שיחותיו אודות קימום הישיבה וקיומה, טבולות היו תמיד באמונה חושית, כי "ממך הכל", וכי רק מלאכי רחמים בדמות בני־אדם מסייעין על־ידו סיוע שיש בו ממש ויותר ממנו, בעוד חלקו שלו בכל המעשה הגדול מיזערי ביותר, ואינו בעצם אלא כדרך שאמרו המלאכים לרבי חנינא בן־דוסא כשביקש להעלות את האבן לירושלים⁵⁹: "ובלבד שתתן ידך ואצבעך עמנו".

57) באחד מכנסי ה"נציבים" שנערך בת"א בשנות התש"כ בטרקלינו של ידיד הישיבה ר' יצחק לוית ע"ה, בהשתתפות הרב זצ"ל, הביע המארח ר' יצחק את רגשות הנוכחים בדברי פתיחה נלהבים: "ברוך בואך ברוך ד', מורנו ורבנו רם ונשא... מזה שנות דור נודד על פני ארצות עולם, מקבץ את הגוילין נשרפים ואותיות פורחות מפוניבז' החרבה, ומחזיר תורה לאכסניה שלה, לבני ברק של רבי עקיבא וחבריו... אוסף עצי מערכה למזבח התורה, ולא ניצחה הרוח את עמוד עשן המערכה מעולם... כמה לבבות הכין לד', כמה נשמות השיב ליהדות במאור התורה אשר הדליק במנורה הטהורה... מה רבה התודה שכולנו חייבים לרבנו אשר כגופו במאודו בימיו בלילותיו ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו נושא ברמה את נס התורה... מה גמול אנו חייבים לו... זכות גדולה היא לנו להיות שותפים במפעל חייו, צדקה תהיה לנו אם נעמוד לְיָמֵינוּ של רבנו המאיר בפעלו את חשכת תקופתנו..."

עוד אמר: "היום סלולה הדרך לישיבת פוניבז'... בבואך לבני ברק, והתקרבת לגבעת הישיבה, ושמעת את קול התורה מהדהד בין כתליה ומחוצה לה, ואמרת: "אכן, זה בית אלקים, וזה שער השמים", והקִשְׁתָּ שלוח גדולה רוממה חופפת עליך, ניגון הגמרא, מתנגן ומשתפך כשירה אדירה... שירת הנפש מתפשטת מבנין מלכות התורה... אולם כמה עוד זוכרים איך זה התחיל, באלו דמעות נוסדה הישיבה... ולואי ונהיה ראויים להוסיף נדבך ועוד נדבך בבנין־עדי־עד זה..."

58) השוה: "גור אריה" בראשית ב, ה.

59) השוה: קהלת רבה ריש פ"א.

הוא היה אומר: כל החיים שלי הם רק "מעשה'לאך" (=מעשי נסים)⁶⁰. תפיסת-החיים שלו בנדון זה צריכה תלמוד. תורה שלמה היא. היו לו אלף סיפורים וסיפור, וכולם "מעשים שהיו" מחוויותיו האישיות, אשר התנגנו מפיו תמיד כמו שירה חדשה. תמציתן: שבכל פעם בשעת הצורך זימן לו קוב"ה בדיוק ברגע המתאים את העזרה או את הישועה שהיתה נחוצה לו – אך מעולם זה לא קרה בדרכים ובאופנים שפילל מראש.

"הלוך הלכתי במנצ'סטר" סיפר פעם "לדבר על לבו של יהודי עשיר פלוני, שיתרום מכספו לישיבה. קיויתי לקבל ממנו לפחות אלף לירות סטרלינג. אך הנה יצאתי מעל פניו ב...ידים ריקות. אף לא פרוטה אחת. לשוא היו כל הדיבורים ונסיונות השכנוע. ויהי תיכף כשיצאתי מבית עשיר זה, ניגש אלי יהודי בלתי מוכר, אשר מעולם לא ראיתיו, ומבלי שום הקדמה הושיט לי תרומה עבור הישיבה בסך אלף לירות סטרלינג... אותן אלף הלירות שקיויתי לקבל מפלוני, זימנו לי משמים בהשגחה פרטית על-ידי פלוני אחר..."⁶¹

אוצר החכמה

והסיפור הזה חזר והתרחש אצלו, בִּוְרִיאָצִיּוֹת אחרות, פעמים הרבה עד אין מספר.

וכאשר בא פעם לפניו בלונדון רבי שְׁמֶלְקִי פִינְטֵר ז"ל, ראש מוסדות החינוך המסועפים "יסודי התורה", לְתַנּוֹת דאגתו על המצוקה הכספית ששרוי בה, באשר לאחרונה ממש כלתה פרוטה מקופת הת"ת, ורק בשעת האפס כשנאלץ לשלם משכורת למלמדים, זימנו לו פתאום משמים את הכסף שלא כדרך הטבע – נענה הרב זצ"ל בהתפעלות: "האמנם? גם אצלכם זה קורה? והרי אצלנו זה לחם חוקנו תמיד, הרי אין לנו אף פעם "פֶּת בְּסֻלּוֹ" ורק כאשר פָּלוּ כל הקצים ברגע האחרון ממש פתאום צומחת לנו ישועה..."⁶²

ב"סגנון פוניבז'אי" אופייני

מאלפים ביותר מבחינה זו הם הקטעים הבאים, שהועתקו ותורגמו מתוך אגרת נדירה שכתב בימים ההם שנדד בחו"ל, בתקופת המשבר הכספי

60) מרשימות הסופר ר' משה פראָגֶר ז"ל.

61) כנ"ל מס' 8.

62) כנ"ל מס' 8.